

УДК 7.05:766.05

DOI <https://doi.org/10.32782/uad.2024.4.7>**Гальчинська Ольга Сергіївна,**

PhD з дизайну, доцент,

доцент кафедри графічного дизайну

Київської державної академії декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука

ORCID: 0000-0002-3030-6911

galchinskaya_olga@kdidpamid.edu.ua

Мунтян Вікторія Віталіївна,

магістрант

Київської державної академії декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука

ORCID: 0009-0008-1896-5181

vitamuntan@gmail.com

Костенко Ігор Олегович,

кандидат технічних наук,

доцент кафедри графічного дизайну

Київської державної академії декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука

ORCID: 0009-0006-3846-462x

iokostenko3@gmail.com

ПРОДУКТИ ГРАФІЧНОГО ДИЗАЙНУ СТВОРЕНІ НА ОСНОВІ ТРАДИЦІЙНИХ УКРАЇНСЬКИХ РОЗПИСІВ

Метою статті є дослідження авторських проєктів створених на основі традиційних українських розписів, з ціллю виявлення способів збереження та переосмислення національної культурної спадщини в сучасному дизайні. У статті розглядаються способи інтеграції традиційних орнаментів, стилей і технік народного розпису у проєкти графічного дизайну адаптовані до потреб сучасного суспільства. Також досліджується виявлення впливу авторських інтерпретацій на розвиток української національної ідентичності, популяризацію традиційного мистецтва та його роль у глобальному культурному контексті.

Варто відзначити, важливу роль орнаменту, що містить також і культурно-просвітницьку та виховну функції, окрім того, наділену традиційними сакральними властивостями, які формують естетично позитивний візуальний образ у продукції графічного дизайну на глибокому, психологічному рівні сприйняття споживачем. Ефективність цього дизайнерського підходу обумовлена тим, що традиційні, національні мотиви, які заковдані на генетичному рівні, сприймаються українським споживачем без свідомого аналізу, викликаючи підсвідому довіру та позитивне враження.

Специфіка даного дослідження передбачає детальний аналіз низки літературних та ілюстративних джерел, що вимагає систематичного підходу до їх вивчення та дозволяє отримати глибше розуміння досліджуваного питання з метою забезпечення більш комплексного огляду теми. Перша група джерел пов'язана з теоретичними дослідженням застосування найбільш поширених та вивчених в наш час українських розписів в дизайн проєктах. До другої групи джерел належать зразки продукції графічного дизайну, розроблені сучасними авторами з використанням мотивів традиційного українського розпису.

Символіка українського традиційного розпису має особливий контекст, тому некоректна інтерпретація у творах дизайну може призвести до викривлення сенсів. Проте, грамотне доповнення традиційних орнаментів новими елементами, або надання їм нових контекстів, з дотриманням традиційного стилю та його головних рис, сприятиме збереженню культурної спадщини, відобразатиме сучасні дизайнерські підходи та матиме попит серед споживацької аудиторії.

Ключові слова: український орнамент, символ, дизайн, етностиль, айдентика, графічний дизайн.

Galchynska Olga, Muntian Viktoriia, Kostenko Igor. GRAPHIC DESIGN PRODUCTS CREATED BASED ON TRADITIONAL UKRAINIAN PAINTINGS

The purpose of the article is to research author's projects created on the basis of traditional Ukrainian paintings, with the aim of identifying ways of preserving and reinterpreting the national cultural heritage in modern design.

The article examines ways of integrating traditional ornaments, styles and techniques of folk painting into graphic design projects adapted to the needs of modern society. It also explores the impact of author's interpretations on the development of Ukrainian national identity, popularization of traditional art and its role in the global cultural context.

It is worth noting the important role of ornament, which also contains cultural, educational and educational functions, in addition to being endowed with traditional sacred properties, which form an aesthetically positive visual image in graphic design products at a deep, psychological level of perception by the consumer. The effectiveness of this design approach is due to the fact that traditional, national motives, which are coded at the genetic level, are perceived by the Ukrainian consumer without conscious analysis, causing subconscious trust and a positive impression.

The specificity of this study involves a detailed analysis of a number of literary and illustrative sources, which requires a systematic approach to their study and allows to gain a deeper understanding of the researched issue in order to provide a more comprehensive overview of the topic. The first group of sources is related to theoretical studies of the application of the most common and studied Ukrainian paintings in design projects. The second group of sources includes samples of graphic design products developed by modern authors using motifs of traditional Ukrainian painting.

The symbolism of Ukrainian traditional painting has a special context, so an incorrect interpretation in design works can lead to a distortion of meaning. However, the competent addition of traditional ornaments with new elements, or providing them with new contexts, while respecting the traditional style and its main features, will contribute to the preservation of cultural heritage, reflect modern design approaches and be in demand among the consumer audience.

Key words: *Ukrainian ornament, symbol, design, ethnic style, identity, graphic design.*

Вступ. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю глибокого аналізу спадкоємності та зв'язку з древніми символами і значеннями, які відображені в українському народному орнаменті та продуктами сучасного графічного дизайну. Елементи традиційних українських орнаментів несуть у собі глибокі культурні та духовні значення, які формувалися протягом століть. У наш час орнаментальні мотиви, які колись були переважно пов'язані з декоративно-ужитковим мистецтвом, починають знаходити нове застосування в інших сферах мистецтва та дизайну. Це відкриває нові можливості для їх інтерпретації та адаптації в сучасних культурних контекстах, підкреслюючи значущість історичної спадщини та її актуальність у сьогоденні.

Сучасні дизайнери активно впроваджують традиційні елементи у свої проекти з розробки поліграфічної продукції, що стало помітною тенденцією в галузі. Поліграфічну продукцію можна поділити на кілька ключових категорій: книжково-журнальні видання, рекламна продукція, календарі, представницька продукція та інші. Традиційні елементи, такі як орнаменти, знаходять широке застосування в кожній з цих категорій, надаючи продукції особливого колориту та автентичності.

На початку ХХІ століття в графічному дизайні спостерігався підйом патріотичних

настроїв, що суттєво вплинуло на подальший розвиток графічної мови. Це також сприяло переосмисленню ролі орнаментальних розписів, які стали невід'ємною частиною сучасного дизайну, збагачуючи його новими смислами та естетичними акцентами. Український орнамент став важливим інструментом для дизайнерів, які прагнуть підкреслити національну самобутність та культурну спадщину у своїх роботах. Орнамент сприймається митцями не лише як декоративний елемент, але й як своєрідна система символів, що несе в собі глибоке художнє та культурне значення. В зразках різних видів декоративного мистецтва орнамент виступає як виразний засіб передачі національної ідентичності.

Матеріали та методи.

Методи:

Аналіз джерел і стилістики:

– вивчення традиційних розписів, таких як петриківський розпис, опішнянський розпис, самчиківський розпис, косівська кераміка, та інші регіональні види українського мистецтва;

– аналіз структурних елементів, орнаментів та кольорових гам у традиційних стилях;

– порівняння старовинних зразків з сучасними авторськими інтерпретаціями.

Етнографічні дослідження:

– вивчення культурних, історичних і соціальних контекстів, у яких виникли традиційні розписи;

– інтерв'ю з майстрами, що займаються традиційними видами розпису, та збір усних свідчень про техніки й процес створення робіт.

Візуальний аналіз:

– порівняння візуальних елементів авторських робіт з автентичними зразками, виявлення новаторських підходів та змін;

– вивчення впливу сучасних матеріалів і технологій на естетику та композицію робіт.

Морфологічний аналіз:

– виявлення змін у формах і лініях в авторських роботах у порівнянні з традиційними техніками;

– оцінка того, як нові елементи інтегруються у традиційну стилістику.

Порівняння стилів і шкіл:

– дослідження регіональних відмінностей у традиційних розписах і аналіз, як вони впливають на сучасні авторські інтерпретації.

Матеріали:

Фізичні зразки розписів:

– вивчення артефактів або сучасних репродукцій традиційного розпису на кераміці, стінах, тканинах тощо;

Фотографії та каталоги:

– використання фотоархівів, музейних каталогів та альбомів із зображенням традиційних українських розписів.

Документи та книги:

– книги з мистецтвознавства та етнографії, що описують історію та техніки українських розписів (наприклад, праці з дослідження петриківського розпису, книги про народне мистецтво України).

Цифрові архіви та бази даних:

– використання цифрових архівів, таких як онлайн-колекції музеїв або спеціалізовані бази даних народного мистецтва.

Дослідження авторських дизайн-проектів, заснованих на традиційних українських розписах, вимагає міждисциплінарного підходу. Воно поєднує мистецтвознавчий аналіз, етнографію та сучасні технології для глибшого розуміння процесів трансформації та інтерпретації традиційних мотивів у сучасному мистецтві.

Результати. Використання українського орнаменту в графічному дизайні стало однією

з найпомітніших тенденцій останніх років, особливо коли йдеться про підкреслення національної ідентичності та автентичності брендів. Цей підхід поєднує багаті культурні традиції з сучасними дизайнерськими рішеннями, дозволяючи створювати унікальні та виразні візуальні образи. Як наслідок, орнаментальні мотиви стають не просто декоративними елементами, а символами, які додають дизайну глибини та змісту, роблячи його частиною національної ідентичності [1, с. 110–118].

Геометричні орнаменти та їхні окремі елементи широко застосовуються в різних видах графічного дизайну. Вони відіграють ключову роль у процесах знакоутворення, розробці айдентики, створенні плакатів та інших візуальних матеріалів. Окрім того, значну популярність мають рослинні орнаменти, які були поширені в Наддніпрянщині завдяки багатому розмаїттю флори цього регіону.

Особливо цікавим і популярним нині є використання елементів традиційних українських розписів, таких як петриківський, самчиківський, яворівський, миколаївський, косівський та інші. Ці розписи є візитівкою української культури і мають великий попит у дизайні поліграфічної продукції [4, с. 274]. Вони додають роботам дизайнерів унікальності та допомагають підкреслити національну ідентичність, створюючи міцний зв'язок між минулим і сучасним.

Рис. 1. Зразки дизайну логотипів з використанням орнаментальних мотивів: а – бренд «Вишиванка», б – бренд «Чернікова», в – бренд «Сварга»

Геометричні орнаменти та їхні окремі складові активно використовуються в різних сферах графічного дизайну. Ці елементи займають важливе місце в процесах створення логотипів, айдентики (рис. 1), а також у розробці плакатів та інших візуальних матері-

алів [2, с. 10–15]. Значну популярність мають також рослинні орнаменти, які часто зустрічаються у творчості дизайнерів. Особливою популярністю вони користуються в Наддніпрянщині, де багате різноманіття флори надихало на створення унікальних декоративних мотивів. Варто окремо відзначити інтерес до використання елементів традиційних українських розписів, таких як петриківський, самчиківський, яворівський, миколаївський, косівський тощо. Ці мистецькі стилі, що стали своєрідною візитівкою української культури, нині широко застосовуються в дизайні поліграфічної продукції, користуючись значним попитом як в Україні, так і за її межами.

Для аналізу авторських проєктів було розглянуто дизайн упаковки цукерок «Асорті» ТМ «Пригощайся» (рис. 2). Позиціонування: дизайн упаковки цукерок орієнтований на преміальний сегмент, оскільки створювався спеціально для сувенірної продукції. Основною метою є розробка продукту, який буде універсальним подарунком для як чоловіків, так і жінок. Дизайн повинен відображати українські традиції, викликати асоціації з Україною та її культурною спадщиною, створюючи міцний зв'язок із українським краєм.

Тенденції ринку показують, що більшість сувенірних дизайн-проєктів характеризуються яскравістю та насиченістю кольорів. У контексті українських сувенірних цукерок дизайн часто включає синьо-жовті тони, зображення герба України та фотографічні елементи українських пам'яток. Також популярними є ретро-стиль та використання орнаментів вишиванки [5, с. 200].

Рис. 2. Дизайн упаковки цукерок «Асорті» ТМ «Пригощайся»

У цьому проєкті команда брендингової агенції «JDesign» разом із компанією-замовником вирішила відійти від традиційних підходів, які часто використовують конкуренти [7]. Було прийнято рішення не включати в

дизайн вишиванку та образ козаків. Однак, важливим залишалося завдання чітко передати українську ідентичність продукту та підкреслити його національне походження.

В дизайні використали мотиви петриківського розпису та основу «дерева життя». Петриківський розпис – це традиційне українське народне мистецтво декоративного розпису, яке бере свій початок у селі Петриківка на Дніпропетровщині. Цей стиль відомий своїми яскравими, візерунковими мотивами, які зазвичай відображають природу та рослинні орнаменти, і є невід'ємною частиною української культурної спадщини.

Також в роботі проведено аналіз дизайну пакування продукції торгової марки «Слов'яночка». Саме в цьому випадку досліджено ребрендинг упакування, яке відійшло від геометричного орнаменту (рис. 3, а) на користь рослинного (рис. 4, б).

Рис. 3. Дизайн пакування торгової марки «Слов'яночка»: а – дизайн 2002 р., б – дизайн 2022 р.

Новий образ «Слов'яночки» – це втілення ідеалу української жінки, яка поєднує в собі красу, жіночність і духовну силу. Вона виступає символом Берегині роду – ніжної та турботливої матері, яка створює атмосферу родинного затишку, піклується про сім'ю та несе в собі мудрість поколінь. Ця жінка передає своїм нащадкам знання, досвід та цінності, даруючи їм любов, життя та натхнення [6].

Вінок і квіти, що оточують «Слов'яночку», виступають символами краси, природності та відродження, підкреслюючи природну гармонію і зв'язок з традиціями. Водночас ці елементи роблять бренд яскравим і легко впізнаваним. Кожен вид продукції має власну колірну гаму, яка метафорично відображає пори року, що не тільки додає естетичної привабливості, але й допомагає споживачам швидко знайти потрібний продукт на полицях магазинів.

Серед сучасних дизайнерів користується популярністю самчиківський розпис (рис. 4), який є таким же яскравим, витонченим та самобутнім. Самчиківський розпис, також відомий як самчиківка, є видом декоративно-ужиткового мистецтва, що виник у селі Самчики наприкінці XIX – на початку XX століття. Цей унікальний стиль розпису набув поширення на південно-східній Волині, поблизу межі з Поділлям. Проте з плином часу кількість таких розписів почала зменшуватися, і після Другої світової війни традиція самчиківки занепала, майже зникнувши з культурного ландшафту. Самчиківський розпис, хоча і не поступається в художньому плані петриківському, залишається менш відомим як в Україні, так і за її межами. Попри свою мистецьку цінність, самчиківка не набула такого широкого визнання, як петриківський розпис, який здобув значну популярність і став символом української культури на міжнародній арені.

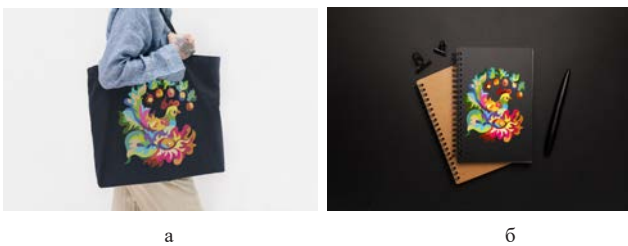

Рис. 4. Авторський проєкт В. Мунтян з використанням самчиківського розпису:
а – друк на шопері, б – друк на блокноті

Отже, одним з основних завдань українського дизайнера є відновлення почуття спадкоємності та зв'язку між поколіннями, повернення родової пам'яті і надання елементам традиційної культури нового, сучасного вигляду. Цей зв'язок є важливою частиною національної ідентичності та культурної спадщини, яка вимагає ретельного збереження та передачі наступним поколінням. Застосування орнаментальних мотивів і символів-оберегів у сучасному графічному дизайні може сприяти цьому процесу, допомагаючи повернути колективну пам'ять народу до давніх знань і традицій, які слугували джерелами самозбереження та захисту спільноти.

Ці символи-коди, які часто мають глибоке коріння в історії та культурі українського

народу, не тільки відповідають культурним потребам сьогодення, але й мають важливе значення для майбутнього розвитку та стійкості українського суспільства. Їхнє використання в сучасному дизайні сприяє відновленню національної свідомості, зміцненню соціальних зв'язків і підтримці культурної спадщини, що є ключовими аспектами для збереження та процвітання української нації.

Інформація, яка подається за допомогою глибоко вкорінених національних метафоричних елементів, легше сприймається суспільством, оскільки вона резонує з внутрішніми культурними кодами. Це спрощує процес самовизначення для окремої людини і допомагає їй відчувати власну значимість, адже присутність таких культурних атрибутів в інформаційному просторі сприяє зміцненню почуття самоцінності. Саме тому символіка певної культури має особливе значення для її представників і відіграє важливу роль у формуванні їхньої ідентичності.

Висновки.

Під час роботи, присвяченої дослідженню авторських дизайн-проєктів, створених на основі традиційних українських розписів, було досліджено кілька ключових аспектів:

Аналіз традиційних українських розписів:

- вивчено основні стилі традиційних українських розписів, такі як петриківський розпис, самчиківський розпис, косівська кераміка та ін;

- проаналізовано їхні ключові елементи: орнаменти, символіка, техніки виконання, характерні кольорові гами, матеріали (фарби, основи) та стилістичні особливості кожного регіону;

- проведено дослідження історичних та культурних контекстів, у яких виникли ці стилі розпису, їх роль у побуті та народній культурі.

Порівняльний аналіз авторських дизайнів та традиційних зразків:

- вивчено, як сучасні автори інтерпретують і переосмислюють традиційні мотиви в своїх роботах;

- проаналізовано зміни у формах, кольорових поєднаннях та техніках у порівнянні з автентичними зразками.

– визначено вплив сучасних художніх технік, цифрових технологій та новітніх матеріалів на авторські дизайни.

Роль української ідентичності в сучасному дизайні:

– досліджено, як авторські дизайн-проекти сприяють відродженню та популяризації національної ідентичності через звернення до традиційної естетики;

– визначено, як використання традиційних українських розписів допомагає підкреслити

унікальність української культури у сучасному світі.

Практичне застосування авторських інтерпретацій:

– вивчено конкретні приклади успішної адаптації традиційного розпису для потреб сучасного ринку, включно з продуктами модної індустрії, харчування;

– проаналізовано роль співпраці між митцями, дизайнерами та ремісниками у створенні авторських робіт.

Література:

1. Прищенко С. Етностиль у рекламному дизайні: методологія та творчі стратегії. *Вісник Львівської національної академії мистецтв*. 2018. Вип. 38. С. 110–118.
2. Телетов О. С., Шатова В. М. Упаковка як об'єкт інноваційного маркетингу. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2014. № 2. С. 10–15.
3. Хмельовський О. М. Вступ у дизайн. Підручник з дисципліни Основи проектування систем. Луцьк: Луцький державний технічний університет, 2002. 205 с.
4. Кара-Васильєва Т. В., Чегусова З. В. Декоративне мистецтво України ХХ століття. У пошуках «Великого стилю». Київ: Либідь, 2005. 274 с.
5. Кульчицька А. Я. Орнамент Трипільської культури і українська вишивка ХХ століття. Львів, 1995. 200 с.
6. Сайт бренду «Слов'яночка». URL: <https://mmr.ua/show/brend-slov-yanochka-zminyv-dyzajn-ta-rozuczionuvannya> (дата звернення: 10.09.2024).
7. Сайт дизайн студії JGesign URL: <https://jdesign.ua/uk/portfolio/dizajn-upakovki-cukerok/> (дата звернення: 13.09.2024).

References:

1. Pryshchenko, S. (2018). Ethnostyl u reklamnomu dyzaini: metodolohiia ta tvorchi stratehii [Ethnostyle in advertising design: methodology and creative strategies]. *Bulletin of the Lviv National Academy of Arts*, (38), 110–118 [in Ukrainian].
2. Teletov, O. S., & Shatova, V. M. (2014). Upakovka yak ob'iekt innovatsiinoho marketynhu [Packaging as an object of innovative marketing]. *Marketing and Management of Innovations*, (2), 10–15 [in Ukrainian].
3. Khmelovsky, O. M. (2002). Vstup u dyzain. Pidruchnyk z dystsypliny Osnovy proektuvannia system [Introduction to design. Textbook on the discipline of System Design Fundamentals]. Lutsk: Lutsk State Technical University [in Ukrainian].
4. Kara-Vasilyeva, T. V., & Chegusova, Z. V. (2005). Dekoratyvne mystetstvo Ukrainy KhKh stolittia. U poshukakh «Velykoho stiliu» [Decorative art of Ukraine in the 20th century. In search of "Great Style"]. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].
5. Kulchytska, A. Ya. (1995). Ornament Trypilskoï kultury i ukrainska vyshyvka KhKh stolittia [Ornament of the Trypillian culture and Ukrainian embroidery of the 20th century]. Lviv [in Ukrainian].
6. Slovyanochka brand website. Retrieved from <https://mmr.ua/show/brend-slov-yanochka-zminyv-dyzajn-ta-rozuczionuvannya> (Accessed: 10.09.2024).
7. Website JGesign. Retrieved from <https://jdesign.ua/uk/portfolio/dizajn-upakovki-cukerok/> (Accessed: 13.09.2024).